

Till:

Västra Götalandsregionen
Koncernavdelning kultur
Göteborg

kultur@vgregion.se

Stockholm 28 juni 2019

KLYS synpunkter på remissversionen av Kulturstrategi Västra Götaland – och regional kulturplan 2020-2023 (Dnr: KUN 2018-00558)

KLYS har tagit del av Västra Götalandsregionens remissversion av regional kulturstrategi och kulturplan för perioden 2020-2023, och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter. Under flera avsnitt i detta yttrande finns kommentarer och förslag, där vi sammanfattar våra synpunkter och förslag till korrigeringar eller kompletteringar.

1 Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i kulturpolitiska frågor och företräder via sina 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar inom KLYS i frågor som rör kulturskapares villkor, t ex konstnärspolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet.

En av KLYS viktigaste frågor, som även gäller i arbetet med regionala kulturplaner och samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, t ex i särskilda referensgrupper och bedömningskommittéer. KLYS bevakar också hur konstnärlig kvalitet och utveckling får utrymme, hur mångfalden inom kulturen främjas samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag.

KLYS vill i detta yttrande uppmärksamma Västra Götalandsregionen på den konstnärspolitiska utredning som presenterades våren 2018, och det faktum att det i utredningen konstateras att "förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras".¹

Här i rutan nedan följer en sammanfattning av KLYS mest centrala bevakningsområden när det gäller regionala kulturplaner och regional kultur- och konstnärspolitik:

¹ *Konstnär – oavsett villkor?*, SOU 2018:23, sid 406

Grundläggande värden

- Hur bevakar kulturplanen kulturens egenvärde och balansen mot aspektpolitik?
- Bidrar den här satsningen till konstnärlig kvalitet och förnyelse?
- Hur arbetar regionen med principen om armlängds avstånd?
- Hur arbetar regionen med att främja mångfald inom kulturen?

Kulturskapares villkor

- Vilka förutsättningar behövs för att professionella kulturskapare inom alla konstområden ska kunna verka i regionen? Hur formuleras regional konstnärspolitik i regionen?
- Vilka målsättningar formulerar regionen utifrån betydelsen av rimliga avtal och ersättningar till kulturskapare för deras arbete?
- Hur kan regionalt verksamma kulturskapare stödjas med kompetensutveckling och vidareutbildning? Hur kan man på andra sätt stödja de yrkesverksamma som vill utvecklas och vara kvar i regionen?
- Hur diskuterar och synliggör regionen skillnaden i villkor mellan yrkesutövande och ideella utövare?
- Vilka stödfunktioner finns för professionella kulturskapares företagande i regionen?
- På vilka sätt kan regionen och dess kommuner integrera kulturskapare som självklar samarbetspart?

Kulturell infrastruktur

- Hur ser utbudet ut av lokaler för mötesplatser och arbetsplatser i regionen? D.v.s. replokaler/verkstäder/träningslokaler/inspelningsstudios m m. Vad kan byggas ut, förstärkas lokalt och/eller regionalt?
- Vilken strategi formulerar regionen i sin kulturplan angående samspelet mellan institutioner och det fria kulturlivet?
- Vilka regionöverskridande verksamheter finns och vad har regionen för utvecklingsmål för dessa?
- Hur planerar regionen att arbeta med och utveckla nationella och internationella samarbeten?

2 Övergripande synpunkter

Västra Götalandsregionen är en stor och viktig region för KLYS medlemsorganisationer, som organiserar ett relativt stort antal professionella kulturskapare bosatta i regionen. De senaste åren har Västra Götaland visat på en i landet jämförelsevis offensiv regional kulturpolitik. KLYS har under åren som regionen ingått i kultursamverkansmodellen välkomnat regionens tydligt konstnärspolitiska ambitioner och konkreta insatser för de professionella kulturskaparna, som t ex Trappans verksamhet på scenkonstområdet, att stärka MU-avtalet för kulturskapare inom bild och form-området och riktade stöd till bl a författare, skribenter och översättare i regionen.

KLYS ser positivt på att regionen i detta förslag till kulturstrategi och kulturplan särskilt poängterar vikten av en *flernivåsamverkan* och att kultur och konst har en viktig roll i samhällsbygget. Vi har dock flera gånger under de senaste åren ställt oss frågande till regionens val av dialogförfarande när det gäller det fria kulturlivet, och att lyssna in kulturskaparna som är yrkesverksamma vid sidan av institutionerna. En välfungerande kulturpolitik som bygger på flernivåsamverkan förutsätter en öppenhet och lyhördhet i dialogprocesser för kompetenser och erfarenheter hos de professionella kulturskaparna inom samtliga konstområden. Regionens dialoger med centrumbildningar och kollektivverkstäder ser vi som ytterst värdefulla, men dessa organisationer kan inte ses som heltäckande för det professionella kulturlivet i regionen. Vi utvecklar detta vidare i avsnitt 4 nedan.

Generellt är detta en kulturstrategi/kulturplan med flera konstruktiva vägledande perspektiv och förslag. Vi sätter stort värde på att *konstnärlig kvalitet* är ett av de fem huvudperspektiven för regionens kulturpolitik under planperioden.

Ett levande kulturliv i alla kommuner

Liksom många andra regioner i landet har Västra Götaland en hel del utmaningar när det gäller att upprätthålla en fungerande kulturell infrastruktur och ett kvalitativt kulturliv som omfattar och gör sig gällande i samtliga kommuner, stora som små, resursstarka som resurssvaga. I detta avseende ser vi positivt på att kulturstrategin/kulturplanen både i förordet lyfter frågan om ett levande kulturliv i hela regionen, och bland sina *vägledande perspektiv* (s. 7-8) lyfter bl a samverkan med andra politikområden samt kulturens roll för regional profilering. Däremot saknar vi *interkommunala* perspektiv på kulturpolitiken bland de fem *strategiska områdena* (s. 8-10). Vi välkomnar ökad *internationalisering* av det regionala kulturlivet, men strategierna bör tydliggöra kommunernas kulturutvecklingsarbete i relation till det regionala, nationella och internationella, och i den övergripande flernivåsamverkan som strategin generellt betonar. I strategiområdet "Utveckla kapaciteter" (s. 9) nämns visserligen kommunerna, men skrivningarna är i våra ögon alldeles för vaga i förhållande till hur konkret internationalisering lyfts. Det blir motsägelsefullt.

Vi vill påminna om risken för att de olika kommunerna kan komma att erbjuda mycket olika förutsättningar för kulturen. Hur skapar regionen konkreta incitament för likvärdighet i regionens kulturella infrastruktur under planperioden? **Kan man tänka sig införande av någon form av lägstanivå för kommunala kultursatsningar som fastslås regionalt?**

Innehåll

Dokumentet är välskrivet, kulturpolitiskt ingående och konstnärspolitiskt starkare än många andra regionala kulturplaner som KLYS tagit del av på senare år. Det är lätt att förstå regionens perspektiv och intentioner, samt kulturpolitikens relation till andra politikområden och till regionens övergripande utvecklingsvision. Dock uppfattar vi en obalans i proportionerna mellan hur olika konstområden beskrivs och analyseras i sak; somligt får väsentligt mer utrymme än annat. Vissa områden, och sakfrågor inom dessa områden, redogörs mer svepande, medan andra får betydligt mer fördjupande redogörelser. Bild- och formkonst, gestaltad livsmiljö, slöjd och hantverk ges sammantaget avsevärt mer utrymme än både scenkonsten och litteraturen som konstform.

Vi förstår att detta dokument är övergripande strategiskt och ska kompletteras med (årliga) handlings- och aktivitetsplaner under planperioden, utifrån vad som nämns på sidan 46 om den regionala kulturnämndens årliga *detaljbudgetar*. Kanske kunde planeringen för detta för tydlighetens skull påpekas bättre i dokumentet, både översiktligt och specifikt inom konstområdena för vissa sakfrågor. Det blir något oklart och inkonsekvent vad regionen avser med de punkter i fetstil som står i slutet av varje konstområdes avsnitt, eftersom en del framstår som generella sammanfattningar av avsnittet, medan andra framstår som mer specifika utvecklingsområden och särskilda prioriteringar för insatser i specifika sakfrågor.

Det är bra att *spelkultur* uppmärksammas i kulturstrategin/kulturplanen, men KLYS föreslår att film och spel inte beskrivs samlat under en och samma rubrik i samma avsnitt, utan får separata rubriker, eftersom det är två skilda konstområden. Risken finns annars att dessa två sammanblandas i sak.

Slöjd och hantverk är i KLYS ögon problematiskt att i sak blanda ihop, bl a eftersom gränser mellan professionell verksamhet och amatörverksamhet riskerar att flyta samman för läsaren.

Kultursamverkansmodellens förordning erbjuder en tydlig rubrik för slöjdfrågor att kunna hålla sig till i kulturplaner.

Bra att *dramatik* som konstområde och *dramatikeryrket* nämns i litteraturavsnittet, men KLYS saknar dramatiken i planens avsnitt om scenkonst, vilket vi hoppas åtgärdas i slutversionen

KLYS kommentar och förslag:

- Viktigt med regionala strategier för kommunal likvärdighet i regionen för resursfördelningen inom kulturverksamheter och professionellt kulturutbud till medborgare i alla kommuner.
- Saknas interkommunala perspektiv på kulturpolitiken bland de strategiska områdena (s. 8-10).
- Dialogen med kulturlivet har brister när det gäller yrkesverksamma kulturskapare (se avsnitt 4).
- Obalans i proportionerna mellan hur olika konstområden beskrivs och analyseras i sak.
- Tydliggör i konstområdenas insatspunkter skillnaderna mellan övergripande mål, specifika utvecklingsområden, insatser i sak etc.
- *Film och spelkultur* bör separeras till olika avsnitt, eftersom det är två skilda konstområden. Risken finns för sammanblandning och oklarheter i sak.
- *Slöjd och hantverk* bör ges en annan rubrik och tydligare åtskiljas i sak.
- Strategin saknar skrivningar om *dramatik* och *dramatikeryrket* i scenkonstavsnittet.

3 Begrepp och definitioner

KLYS förespråkar generellt i regionala kulturplaner användningen av begreppet *professionell* (eller *yrkesverksam*) *kulturskapare* för att beteckna konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden; såväl fritt verksamma, som institutionsanställda och sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Vidare förespråkar KLYS, liksom Konstnärsnämnden, att begreppet *konstnär* – när det används – betecknar verksamma inom *alla* konstområden, och inte endast *bild- och formkonstnär*.

KLYS finner i förslaget till Västra Götalandsregionens kulturstrategi och kulturplan en inkonsekvens i begreppsanvändningen när det gäller skrivningar som handlar om de professionella kulturskaparna. Dokumentet saknar användningen av begreppet *professionell kulturskapare*. Främst används det vaga begreppet *utövare*. Detta blir i KLYS ögon missvisande i många sammanhang, eftersom "utövare" för det första inte tydliggör om skrivningen gäller specifikt yrkesverksamma inom kultur och konst, och för det andra inte signalerar om skrivningen omfattar även upphovspersoner till verken. Vi föreslår att "utövare" ersätts med "yrkesutövare", i de skrivningar där detta avses.

Några flagranta exempel på vaga konstnärsbegrepp som bör åtgärdas i dokumentet är:

- "kulturens utövare" (s. 4)
- "professionella utövare" (s. 4)
- "enskilda utövare" (s. 5)
- "utövare" (s. 15-17, 20, 22, 27)

KLYS vill påminna regionen om vikten av att i en regional kulturstrategi/kulturplan genomgående begreppsligt tydliggöra en åtskillnad mellan professionella kulturskapare och ideellt verksamma och amatörer i kulturlivet. På sidan 9 i avsnittet "Fokus 2020-2023: Stärka konstnärers villkor och erkänna ideella krafter" är begreppsanvändningen av konstnär och utövare otydlig och öppnar för missförstånd.

Kulturell mångfald

KLYS välkomnar regionens skrivningar i strategin och planen om att främja mångfald i kulturen och kulturlivet (s. 5, 40), men saknar specifika, samlade skrivningar i kulturstrategin/kulturplanen om främjandearbete för *kulturell och konstnärlig mångfald*, och hur regionen under planperioden avser att arbeta praktiskt för att upprätthålla en bredd och variation i det samlade konstnärliga utbudet i regionen, samt hur goda förutsättningar för alla konstområden (även de mindre publika) ska kunna utvecklas. Jfr Unescos konvention till skydd för kulturell mångfald, som Sverige och EU anslutit sig till, och som också har bäring på den regionala nivån.

Konstens/kulturens egenvärde, konstnärlig kvalitet och konstnärlig frihet

KLYS välkomnar att regionen lyfter begreppet *konstens/kulturens egenvärde* i flera olika skrivningar och hur egenvärdet i denna kulturstrategi och kulturplan befästs och värnas i relation till regional utveckling överlag.

KLYS saknar i dokumentet begreppet *konstnärlig frihet*. Visserligen är det positivt att *konstens frihet* nämns på sidan 9, men strategin/planen bör kompletteras med skrivningar som tydliggör innebörden av konstnärlig frihet i det regionala kulturutvecklingsarbetet, samt kopplingen mellan konstens egenvärde, konstnärlig kvalitet och konstnärlig frihet. I sammanhanget bör distinktionen mellan amatör- och professionell kultur belysas.

KLYS sätter stort värde på att *konstnärlig kvalitet* lyfts fram i strategin och är ett av de fem vägledande perspektiven (s. 7) för regionens kulturpolitik, men vi finner en del skrivningar tvivelaktiga; bl a att "kvalitet är ett föränderligt och ifrågasatt, men nödvändigt, mål för kulturpolitiken". Vad avser regionen med att i sin fleråriga strategi/plan göra denna generella definition och understryka att konstnärlig kvalitet skulle vara ifrågasatt?

Vi skulle gärna se mer utvecklade skrivningar i strategin om regionens strukturellt övergripande arbete för att främja *konstnärlig kvalitet* och hur den regionala kulturutvecklingen i Västra Götaland relaterar till *det nationella målet om att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse*, som nämns på sidan 11.

KLYS kommentar och förslag:

- Korrigera begreppsanvändningen som gäller yrkesverksamma/professionella kulturskapare så att det blir konsekvent i hela strategin. Använd genomgående begreppet *professionell framför kulturskapare* om det är det skrivningen handlar om.
- Begreppet *utövare* bör i hela dokumentet ersättas med *yrkesutövare* om skrivningen syftar på yrkesverksam kulturskapare/konstnär.
- Komplettera med samlade skrivningar om begreppet *kulturell mångfald* och hur regionen övergripande ska främja förutsättningarna för samtliga konstområden i praktiken.
- Koppla gärna *konstens egenvärde* och hur regionen ser på *konstnärlig kvalitet* till det nationella kulturpolitiska målet om att främja kvalitet och förnyelse.
- Komplettera dokumentet med skrivningar om *konstnärlig frihet*.

4 Samråd med professionella kulturskapare

Enligt kultursamverkansmodellens förordning ska de regionala kulturplanerna tas fram "efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället". Att använda sig av professionella kulturskapare som experter på sitt konstområde är ett utmärkt sätt att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter, att utveckla diskussionen om kulturskaparnas villkor och att formulera en regional konstnärspolitik.

Formen för samråd väljer regionen själv. KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form, dvs. att det finns en kontinuitet och långsiktiga strategier för att involvera professionella kulturskapare i dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning. Under 2017 undersökte vi det regionala samrådsarbetet med kulturskapare i landet och lanserade under hösten det året en samrådsguide med rekommendationer för samrådsarbetet i regionerna. Se länk nedan² samt bilaga till detta yttrande.

KLYS verkar också för att samråden, där yrkesverksamma kulturskapare bidrar som experter, arvoderas. Vi har för ändamålet tagit fram särskilda arvodesrekommendationer i samarbete med våra medlemsorganisationer. Se vår broschyr *Att ta betalt*³. När det gäller konsult/expertuppdrag t ex för deltagande i regionala samråd, har KLYS justerat upp arvodet fr.o.m. 1 januari 2018, eftersom den tidigare relativt låga arvodesnivån legat still i drygt fem år.

KLYS värdesätter hur samverkans- och samrådsarbetet tydligt och transparent lyfts fram i detta förslag till strategi/plan. I avsnittet "Hur strategin har arbetats fram" (s. 47-50) framgår det dock att regionen för att ta fram sin strategi/plan har genomfört dialoger med det fria kulturlivet uteslutande via kollektivverkstäder och centrumbildningar. Kollektivverkstäder har som funktion att tillhandahålla verkstäder till sina medlemmar. Centrumbildningarna har främst en uppdragsförmedlande och konsulterande roll, och verksamhetens funktion kan skilja sig på olika vis mellan olika konstarter. **Eftersom det är viktigt att även de enskilda yrkesverksamma kulturskaparnas förutsättningar och villkor stärks i en framtida kulturstrategi/kulturplan för Västra Götalandsregionen, menar vi att regionen konkret i dialogprocesserna också bör ta in erfarenheter och synpunkter direkt från kulturskaparna själva via ombud.**

KLYS betonar vikten av att en representant för ett konstområde är erkänt yrkesverksam. Vi ser gärna att en dialogrepresentant för ett konstområde är medlem i någon av KLYS medlemsorganisationer – något som borgar för professionalism och insyn i kultur- och konstnärspolitiska strukturer, både nationellt och regionalt, inom respektive konstområde.

Generellt när det gäller regionala kulturskaparsamråd vill KLYS understryka att det är viktigt att dialoggruppen omfattar och representerar dels kulturskapare från det fria kulturlivet, dels anställda vid kulturinstitutioner i regionen, och om möjligt även sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Det är olyckligt om de institutionsanställda kulturskaparnas erfarenheter och synpunkter inte skulle komma fram på grund av obalans i representationen i kulturskapardialogerna, dvs. om vissa kulturskapare i regionen får egen direktrepresentation och dialog, medan institutionsanställda, oavsett anställningsform, kanske bara representeras kollektivt via någon person på ledningsnivå. KLYS understryker vikten av att regionen beaktar denna problematik och agerar för att lyfta *samtliga* professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i regionen, oavsett deras anställnings-/verksamhetsform och institutionskoppling.

KLYS kommentar och förslag:

- Dialoger med det fria kulturlivet bör inte enbart göras med centrumbildningar och kollektivverkstäder, utan även omfatta enskilda yrkesverksamma kulturskapare som representant för sin yrkesgrupp.

² http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/KLYS_broschyr_samradsguide_2017.pdf

³ <http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/Att-ta-betalt-2019.pdf>

- Kulturskaparsamråden bör vara öppna för representation från alla professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i regionen, oavsett deras anställnings-/verksamhetsform och institutionskoppling.
- Representanter för konstområden i dialogerna bör vara medlemmar i KLYS-organisationer.
- Ta hjälp av KLYS samrådsguide, eller kontakta KLYS kansli vid behov av stöd och råd i dialogarbetet med regionens professionella kulturliv.

5 Strategins kulturpolitiska utgångspunkter och mål

KLYS välkomnar att detta förslag till kulturstrategi/kulturplan är välskrivet och detaljerat när det gäller både det regionalpolitiska ramverket och nationella och internationella perspektiv på Västra Götalandsregionens kulturpolitik. Det är klagörande för läsaren hur kulturpolitiken sätts i relation till samhällsstrukturer och andra politikområden.

Det är mycket positivt att *konstnärlig kvalitet* är ett av strategins vägledande perspektiv (s. 7) för kulturpolitiken. KLYS ser särskilt positivt på att ett fokusområde för regionens kulturutveckling 2020-2023 är att stärka konstnärers villkor. Vidare är det lovvärt att vikten av att stimulera till utmanande kulturuttryck (s. 9) lyfts fram bland de fem strategiska områdena. Emellertid vill vi sätta varningstecken för att allt för frekvent använda begreppet *nyskapande* som ett slags självändamål eller kvalitetsstämpel för kultur och konst. I detta förslag till kulturstrategi/kulturplan noterar vi att ordet nyskapande förekommer på flera ställen. Vi uppfattar också en generellt instrumentell syn på konst, och värdesättande beskrivningar av konstens innehåll från regionens sida, t ex ”det konstnärligt intressanta” (s. 7). En kulturstrategi/kulturplan bör förhålla sig främst till konstnärernas förutsättningar för fritt skapande av konsten snarare än till vilken sorts konst som de skapar.

I den partienkät⁴ som KLYS medlem Konstnärernas Riksorganisation och sju andra bild- och formorganisationer gjorde inför valet 2018 svarar samtliga riksdagspartier och F! ”ja” på frågan om ”svensk kulturpolitik ska följa maktodelningsprincipen om att politiker beslutar om storleken på anslagen men inte över det konstnärliga innehållet”. Detta är en central del av *principen om armlängds avstånd*. Det är också värt att notera att alla riksdagspartier anser att kulturområdet är en självklar del av välfärden och att samhället därför ska erbjuda medborgarna kulturverksamhet av *hög kvalitet*. Samtliga partier bekräftar även att man ska ha tillgång till ett mångfacetterat kulturutbud oavsett var man bor i landet.

Principen om armlängds avstånd

KLYS välkomnar skrivningarna om *principen om armlängds avstånd* och att principen lyfts fram så tydligt, både i förordet och på flera ställen i strategin och planen.

Armlängds avståndsprincipen ser vi som en grundbult i kulturpolitiken på alla nivåer för att upprätthålla den konstnärliga friheten i det professionella kulturlivet. I anslutning till redogörelser för principen ser vi också gärna en beskrivning av om regionen använder sig av oberoende konstnärligt sakkunniga i bedömningar och beslut om allehanda stöd till konst och kultur i regionen. Det är även önskvärt att det i planen redogörs för hur regionen i praktiken avser att arbeta för att upprätthålla principen. Omfattar principen även tjänstepersonsnivån på regionala förvaltningar? Och i så fall hur?

KLYS vill påminna om vikten av att regionens kommuner antar samma princip i sitt kulturutvecklingsarbete, och att regionens kulturförvaltning bör verka för detta i sitt löpande arbete.

⁴ http://kulturvalet.se/Kulturvalet2018_partienkat-komplettsvar_13fragor.pdf

Kulturens egenvärde och konstnärlig kvalitet

I ovan nämnda partienkät svarar samtliga riksdagspartier och FI ”ja” på frågan om kulturen har ett egenvärde som gör att offentliga kulturanslag inte behöver motiveras med andra politiska syften. Partierna är alltså överens om att kulturen i sig är målet. När konsten får vara fri skapas även förutsättningar för mervärden inom andra områden.

Det är positivt att regionen lyfter begreppet *konstens/kulturens egenvärde* i flera olika skrivningar och hur egenvärdet i denna kulturstrategi och kulturplan befästs och värnas i relation till regional utveckling överlag. Kanske kunde dokumentet tjäna på att ha ett specifikt rubricerat avsnitt som samlat belyser regionens syn på kulturens egenvärde, konstnärlig kvalitet, konstnärlig frihet och distinktionen mellan amatör- och professionell kultur. Har Västra Götalandsregionen någon kvalitetsfrämjande policy för sin regionala kulturpolitik? KLYS skulle gärna se mer utvecklade skrivningar om regionen har ett strukturellt övergripande arbete för att främja konstnärlig kvalitet och hur den regionala kulturutvecklingen relaterar till det nationella målet om att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse.

Som vi nämner ovan i avsnitt 3 sätter KLYS stort värde på att *konstnärlig kvalitet* lyfts fram i strategin och är ett av de fem vägledande perspektiven (s. 7) för regionens kulturpolitik, men vi finner en del skrivningar tvivelaktiga; bl a att ”kvalitet är ett föränderligt och ifrågasatt, men nödvändigt, mål för kulturpolitiken”. Vad avser regionen med att i sin fleråriga strategi/plan göra denna generella definition och understryka att konstnärlig kvalitet skulle vara ifrågasatt?

KLYS skulle gärna se mer utvecklade skrivningar om regionens strukturellt övergripande arbete för att främja *konstnärlig kvalitet* och hur den regionala kulturutvecklingen i Västra Götaland relaterar till *det nationella målet om att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse*, som nämns på sidan 11.

I anslutning till utförligare redogörelser för kulturens eller konstens egenvärde samt kvalitetsbegreppet vore det önskvärt om regionen också tydliggör sin syn på hur kvalitetsbegreppet relaterar till instrumentella aspekter på kulturen, och hur man avser att arbeta under planperioden för att upprätthålla kulturens egenvärde och konstnärlig kvalitet i relation till nyttoaspekter på kultur och konkret i regionens satsningar på kulturella och kreativa näringar.

Som nämns ovan i avsnitt 3 saknar KLYS även några skrivningar i planen om regionens syn på konstnärlig frihet, och om detta lyfts i den regionala kulturutvecklingen både generellt och specifikt på olika vis.

KLYS kommentar och förslag:

- KLYS välkomnar att tydliga skrivningar om *principen om armlängds avstånd* förekommer på flera ställen i dokumentet.
- Har regionen någon kvalitetsfrämjande policy för sin regionala kulturpolitik?
- Hur är kopplingen mellan den regionala kulturutvecklingen och det nationella målet om att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse?

6 Kulturskapares villkor och regional konstnärspolitik

Som vi skriver inledningsvis konstaterar regeringens konstnärspolitiska utredning att "förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras".⁵ Detta har Västra Götalandsregionen tagit fasta på i detta förslag till kulturstrategi/kulturplan. Som vi i förra avsnittet nämnde ser KLYS särskilt positivt på att regionen satt som ett specifikt fokusområde för regionens kulturutveckling 2020-2023 att stärka konstnärers villkor. Men *konstnärspolitiken*, det vill säga villkoren för professionella kulturskapare inom hela det konstnärliga fältet, bör ha en egen rubrik i strategin.

En ambitiös kulturstrategi och kulturplan kräver en ambitiös konstnärspolitik, och vi ser på det stora hela en rad goda ambitioner i detta förslag, då den statliga konstnärspolitiska utredningen lyfts och exempelvis den bristande inkomstutvecklingen bland konstnärer påpekas (s. 9).

I de olika avsnitten om konstområdena finner vi flera positiva skrivningar med fördjupningar kring professionella kulturskaparperspektiv inom ett antal områden. Strategin/planen skulle i KLYS ögon tjäna på skrivningar som i mer strukturella ordalag specifikt lyfter de professionella kulturskaparna, deras roll i regionens kulturliv, distinktioner mellan amatör-, ideell och professionell kultur, samt förutsättningarna för att vara yrkesverksam inom konst och kultur i regionen.

KLYS hade överlag gärna sett mer konkretiseringar kring regionens kvalitetsarbete och konstnärspolitiska incitament för en hållbar regional kulturpolitik där de yrkesverksamma kulturskaparna är utgångspunkten för goda förutsättningar för vidgat deltagande, amatörkultur och ideell kulturutveckling i kommunerna och lokalsamhällena.

Liksom regeringens konstnärspolitiska utredning betonar, menar vi att professionella kulturskapare med erfarenheter och kunskaper från sina yrken har avgörande betydelse för konst- och kulturlivets utveckling i en region. Professionell konst och kultur är ofta utgångspunkt och förebild för amatörverksamheter och ideella krafter och initiativ. De yrkesverksamma kan fungera som draglok, katalysatorer och fortbildare i föreningslivet och för medborgarna överlag i kulturlivet.

KLYS ser långsiktigt en fara i att ett motsatsförhållande kan uppstå mellan ideellt driven och professionell kultur, och att ekonomiska hänseenden tenderar att styra den regionala politiken mot kostnadseffektiva lösningar, där föreningsverksamhet och ideell kultur ibland stimuleras mer än professionell kulturutveckling. Risken tror vi är störst i gles- och landsbygd och i kommuner med mindre resurser och kompetens. I detta avseende ser vi trots allt positivt på hur Västra Götalandsregionen i sin strategi framhäver professionella kulturutvecklingsinsatser för hela regionen, även utanför tätorterna.

Inventering av kulturskaparna och deras förutsättningar

I scenkonstavsnittet nämns kartläggningar av teaterlivet, men i strategin och planen saknar vi förslag om att under planperioden mer samlat kartlägga och inventera professionella kulturskapare inom olika konstområden och förutsättningarna att vara yrkesverksam i regionen. Vi rekommenderar att det görs en översikt över vilka kulturskapare som är yrkesverksamma inom varje konstart, och vilka som är knutna till de olika kulturinstitutionerna, samt under vilka villkor de utför sina uppdrag och anställningar.

En sådan kartläggning bör vara ett levande dokument att återkommande uppdatera för att skapa en god grund för en välförankrad och utvecklad regional konstnärspolitik, som inger förtroende hos alla inblandade parter. Denna kartläggning bör naturligtvis jämkas med en eventuell kartläggning av regionens kulturella och kreativa näringar, som skulle bilda ett heltäckande underlag för den regionala

⁵ *Konstnär – oavsett villkor?*, SOU 2018:23, sid 406

kulturpolitikens företrädare. En regional kartläggning kan med fördel ta sin utgångspunkt i regeringens konstnärspolitiska utredning.

Kulturskapares ekonomiska villkor och upphovsrätt

Eftersom ett fokusområde för planperioden är att stärka konstnärers villkor, bör förslagsvis strategin kompletteras med ett särskilt avsnitt som samlat tar upp konstnärspolitiska sakfrågor, så som de yrkesverksamma kulturskaparnas ekonomiska villkor, och vikten av att följa gängse arvodes- och ersättningsnivåer inom olika konstområden när kulturskapare anlitas i regionalt finansierade verksamheter. Konkreta hänvisningar bör finnas till KLYS och våra medlemsorganisationers arvodesrekommendationer, t.ex. Författarförbundets som gäller alla yrkesverksamma inom det litterära fältet som anlitas av regionalt finansierade institutioner. Som riktlinje för regionens kulturliv bör det påpekas att ersättningar ska följa gällande kollektivavtalsnivåer, även om den som beställer arbetet inte omfattas av dessa.

Det är bra att *upphovsrätten* nämns i strategin, men skrivningar som konstaterar trender och förändringar i sak, som den på sidan 10, borde utvecklas mer. Förutom att vi gärna ser att regionen lyfter upphovsrätten i skrivningar som rör digitalisering, bör upphovsrätten även poängteras i mer generella ordalag i särskilda skrivningar om de professionella kulturskaparnas villkor, dvs. vikten av att regionen värnar om att respektera upphovsrätten i all offentligt arrangerad kultur.

Kulturskapares arbetsmiljö

Ingen kulturskapare ska gå sönder på jobbet. Ofta är kulturskapare anlitate eller inhyrda för att genomföra ett specifikt arbete eller finnas på en viss plats vid ett visst tillfälle. Då är det viktigt att de har en trygg arbetsmiljö. Hos t ex scenarbetare på konserter och musikturnéer är det inte ovanligt med bristfälliga loger, arbetstider, och mycket annat. För denna sak är det viktigt att Västra Götalandsregionen i sin kulturplan uppmärksammar att även regionalt anlitate kulturskapare på alla nivåer i kulturverksamheter har rätt till en god arbetsmiljö.

Kompetensutveckling för kulturskapare

KLYS saknar i strategin en samlad redogörelse för regionens syn på kompetensutvecklingsfrågor gällande de yrkesverksamma kulturskaparna i Västra Götalandsregionen. Vi efterlyser ett tydligt grepp om hur regionen avser att hantera allehanda kompetensutveckling för kulturskapare som är bosatta och verksamma i regionen under planperioden.

Det vore översiktligt bra för läsaren om kompetensutveckling sätts som en egen underrubrik i ett särskilt avsnitt om de professionella kulturskaparnas villkor, och att det där samlat redogörs för samtliga insatser gällande kompetensutveckling för yrkesverksamma kulturskapare inom alla konstområden.

Planen bör tydliggöra vikten av kompetenshöjande insatser och eventuella planer på att kulturaktörer med regionalt uppdrag ska ansvara för detta inom respektive område. Här hoppas vi att regionens årliga aktivitetsplaner av olika slag ska konkretisera insatserna framöver.

Konstnärlig residensverksamhet

KLYS välkomnar att utveckling av residensverksamhet lyfts inom några olika områden, men ser ett större fokus på residens inom bild och form-området än inom andra konstarter.

Det vore önskvärt med närmare skrivningar i strategin kring vad regionen avser att göra mer samlat och konkret under planperioden för residensen, t ex när det gäller samverkan mellan både de regionala kulturinstitutionerna och det fria professionella kulturlivet i regionen.

Kulturella och kreativa näringar

Det är positivt i hur hög grad och hur tydligt regionen lyfter fram utveckling av kulturella och kreativa näringar (KKN) i kulturstrategin/kulturplanen. Det vore dock önskvärt med skrivningar om regionens *konstnärspolitiska* perspektiv på regional KKN-utveckling i regionen; att i ännu högre grad tydliggöra synergier mellan satsningar på kulturskapare och kulturrelaterade näringar i regionen.

Professionella kulturskapare utgör kärnan i kulturella och kreativa näringar. Vi skulle i strategin/planen gärna läsa mer om hur konstnärligt skapande relaterar till andra politikområden och näringar, och till regionens generella utvecklingsarbete kring kulturella och kreativa näringar, samt om balansen mellan instrumentella och konstnärliga aspekter på kulturlivet. Planerar regionen för KKN-samverkan med/mellan kulturella noder, kulturinkubatorer eller konstnärresidens? Finns det interkommunala, interregionala eller nationella samarbeten inom KKN-sektorn som är värda att nämna i strategin?

KLYS tycker generellt att det behövs en bättre definition av kulturella och kreativa näringar (KKN) i strategin. I KLYS föredrar vi begreppet den "kulturella och kreativa *sektorn*". Inom EU brukar till exempel Eurostats definition lyftas fram:

"alla sektorer vars verksamhet bygger på kulturella värden och/eller konstnärliga och andra kreativa uttryck, oavsett om den verksamheten är marknadsorienterad eller inte, oavsett vilken struktur som genomför den och oavsett hur den strukturen är finansierad. I verksamheten ingår utveckling, skapande, produktion, spridning och bevarande av varor och tjänster som förkroppsligar kulturella, konstnärliga eller andra kreativa uttryck samt närliggande funktioner som utbildning eller förvaltning. I de kulturella och kreativa sektorerna ingår bland annat arkitektur, arkiv, bibliotek och museer, konsthantverk, det audiovisuella området (detta inkluderar film, television, dataspel och multimedia), materiellt och immateriellt kulturarv, design, festivaler, musik, litteratur, scenkonst, förlagsverksamhet, radio och bildkonst."⁶

Digitalisering och upphovsrätt

KLYS välkomnar att digitalisering är ett strategiskt område för planperioden i Västra Götalandsregionens kulturstrategi/kulturplan. Jämfört med andra kulturplaner lyfts digitalisering väsentligt mer konstruktivt och ingående i relation till konstområdena. Dokumentet kunde emellertid tjäna på ett samlat avsnitt om ämnet, och hur kultur- och konstnärspolitiken ska hantera utvecklingsfrågor kring digitalisering rent konkret i regionen under planperioden. Hur relaterar regionala konstnärspolitiska ambitioner till digitalisering och den generella regionala digitaliseringsstrategin i Västra Götaland?

Hur avser regionen att arbeta för att utveckla kopplingen mellan kulturskaparyrken och den digitala tekniken? Det vore på sin plats i en regional kulturstrategi/kulturplan att vara tydligare med hur regionen ser på det faktum att digitaliseringen påverkar de professionella kulturskaparnas villkor och skapar utmaningar när det gäller *upphovsrätt*, och ersättningar till upphovspersoner. Inte som i nuvarande skrivningar bara konstatera att digitalisering "utmanar förutsättningarna" (s. 10). Vilken hållning har regionen i sakfrågor kring upphovsrätten? Digitaliseringen kan dessutom med fördel kopplas till skrivningar om utveckling av den kulturella och kreativa sektorn (jfr avsnittet om KKN ovan).

⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1295/2013 om inrättande av programmet Kreativa Europa 2014–2020. Kapitel I, Artikel 2.1.

Finns det tankar kring ett digitalt kompetenscentrum i regionen, eller interregionalt, för att kunna utnyttja den nya tekniken? Att t ex musikkonserter ska kunna sändas vidare till fler än de som har möjlighet att åka till konsertlokalen kräver både kunskap och utrustning som inte alla har. Kommer det att satsas så att teknisk utrustning kan tillhandahållas? Detta är en sakfråga som med fördel kan samordnas med närliggande regioner.

KLYS kommentar och förslag:

- Kartlägg och inventera professionella kulturskapare inom alla konstområden och förutsättningarna att vara yrkesverksam Västra Götalandsregionen.
- Komplettera dokumentet med ett särskilt avsnitt om konstnärspolitik och specifika ekonomiska villkor för professionella kulturskapare i regionen.
- Komplettera dokumentet med tydligare skrivningar om hur den regionala kulturpolitiken relaterar till regionala satsningar på digitalisering; hur kulturskaparnas yrken relaterar till regionens digitala satsningar i praktiken. Gärna i ett separat avsnitt om digitalisering.
- Utveckla skrivningar om att värna upphovsrätten där det är relevant, t ex i skrivningar om digitalisering och om kulturskaparnas villkor.
- Utveckla skrivningarna om de kulturella och kreativa näringarna och hur kulturskaparna och konstnärspolitikerna kopplas till de. Problematisera gärna relationen mellan konstnärligt skapande och instrumentella perspektiv.

7 Synpunkter gällande de olika konstområdena

7.1 Scenkonst (s. 12-17)

Dramatik

KLYS värdesätter att *dramatik* som konstområde och *dramatikeryrket* nämns i planens avsnitt om litteratur, men saknar skrivningar om området i scenkonstavsnittet, vilket vi hoppas åtgärdas i slutversionen.

Arrangörsleden

Alla regionala satsningar på att stärka arrangörsledet och nå ut i hela regionen inom scenkonsten är viktiga. I en lokal kontext i gles- och landsbygd kan det många gånger vara ideellt verksamma och amatörer som upprätthåller delar av infrastrukturen för scenkonsten, vid sidan av Riksteatern och enstaka kommunala satsningar. I detta avseende är det angeläget att regionen i sin kulturstrategi/kulturplan tydliggör gränsdragningar mellan vad som är satsningar på professionell scenkonstverksamhet och vad som är amatörverksamheter. Och hur offentliga resurser, både regionala, kommunala och nationella, samordnas och fördelas på bästa sätt för en långsiktighet i regionens professionella scenkonstutveckling.

Musik

KLYS finner på det stora hela avsnittet om musik positivt formulerat. Det finns en god tanke om att se till regionens potential i utbildningslinjen från musikskola till yrkesliv. Vi skulle önska att skrivningarna kompletterades med en mening eller två om betydelsen av de stora institutionernas musiker för att uppnå en kontinuitet i de olika samarbeten som ska uppmuntra och inspirera nya unga musiker. Det beskrivs att institutionerna drar mycket publik till sin kärnverksamhet, men den vidare betydelsen av detta kan tydliggöras.

Det bör i dokumentet också läggas till några skrivningar om vilka insatser regionen har för blåsmusiken. Göteborg huserar GWO, en av de mycket få blåsorkestrarna landet har förutom militärmusiken. Blåsmusikens värde och nytta bör poängteras när det finns möjlighet och relevans. VG-regionens stora kulturekonomi och generellt höga ambitioner på musikområdet bör i en sådan här strategi och plan även avspeglade vilken del regionen har i riksintresset för blåsmusikens utveckling.

I ett avsnitt om musik skulle det vara på sin plats att påminna om att allehanda branschavtal ska följas för alla inblandade parter också inom musiklivet. Det gäller inte minst i samband med digital spridning av konst och musik. Jfr vad vi skriver om ekonomiska villkor och upphovsrätt i avsnitt 6 ovan. Även regionala förutsättningar för att musiker och scenarbetare ska ha en avtalsenlig och dräglig arbetsmiljö bör lyftas i planen.

Vi vill i övrigt påminna regionen om den generella problematik som är synnerligen kännbar på scenkonstområdet – att kulturinstitutionerna långsiktigt har svårt att upprätthålla och utveckla verksamheten eftersom uppräknigen av medel inte sker i samma takt som löne- och prisökningar.

7.2 Bild och form (s. 19-21) / Gestaltad livsmiljö (s. 17-19)

KLYS medlem Konstnärernas Riksorganisation företräder fler än 3300 professionella bild- och formkonstnärer i Sverige. Organisationen arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer. I Västra Götalands län organiserar Konstnärernas Riksorganisation 641 professionella bild- och formkonstnärer, konsthantverkare och formgivare.

Förutom att MU-avtalet behöver stärkas är det också viktigt att man följer upp hur MU-avtalet praktiseras i verkligheten. Regionen bör ha ett professionellt förhållningssätt till yrket konstnär inom bild och form-området och ha som utgångspunkt att konstnärer ska få betalt som alla andra. På detta vis skapas även ökat rekryteringsunderlag för de som väljer yrket konstnär. Här ser vi ett särskilt behov av att stärka *medverkansersättningsdelen* av MU-avtalet. Det är inte rimligt att konstnärer arbetar gratis inför en utställning.

Det är av största vikt att *enprocentregeln* gäller i alla regionens kommuner och vi förordar att den tydligt införlivas i strategin. Enprocentregeln är ett viktigt verktyg för att stärka den offentliga konsten och de konstnärer som producerar den.

KLYS föreslår att Västra Götalandsregionen i kulturplanen skriver in att den ska:

- Kommunera transparent hur den regionala MU-avtalspott som införts fungerar både för att fler arrangörer ska uppmärksammas på satsningen samt möjliggöra justering av modellen till det bättre.
- Kompetenshöjande insatser gentemot kommunerna kring hur de ska följa MU-avtalet.
- Säkerställa att form, konst- och designverksamheter som får regionalt stöd skäligen ersätter de professionella bild- och formkonstnärer, formgivare och konsthantverkare som engageras i dels utställningar men även panelsamtal, föreläsningar och andra närbesläktade projektformer.
- Utveckla stödfunktioner och metodutveckling i dialog med de kommuner som vill stärka sitt arbete med konstnärliga gestaltningar vid om-, ny- och tillbyggnationer. Tänk på att

kvalitetsgranska urvalsgrupper inför upphandlingar. Se över LOU-förfarandet i regionen vad gäller konstupphandlingar, för diskussioner med kommunerna om detta.

- Ge kompetens- och resurstöd så att kommunerna kan använda metoder och verktyg (så som cultural planning) för att kulturen ska genomsyra samhällsplaneringen, och underlätta för kommuner och privata exploatörer att tillämpa *enprocentsregeln* för konstnärliga gestaltningar. Stödja kommunerna så att enprocentsregeln kan införas i alla kommuner.
- Arbeta strategiskt i frågan om hot och hat mot konstnärer. Arbeta för att konstnärer inte ska idka själv censur utifrån att institutioner backar kring vissa ev kontroversiella utställningar. Utbilda institutioner i att hantera hot och hat kring utställningar.
- Säkerställa tillgången till ateljéer för konstnärlig verksamhet till kostnader som är rimliga för professionella bild- och formkonstnärer.
- Uppmuntra kommunerna att skriva licensavtal med Bildupphovsrätt i Sverige.

7.3 Film och digitalt berättande (s. 25-27)

KLYS och våra medlemsorganisationer Teaterförbundet för scen och film och Oberoende Filmarens Förbund (OFF) finner att den del i Västra Götalandsregionens kulturstrategi/kulturplan som handlar om film är välutvecklad och välskriven samtidigt som handlingspunkterna är väldigt generella och i begränsad utsträckning används som styrinstrument för de regionala aktörer som förvaltar uppdraget att stötta film och digitalt berättande.

Som vi påpekar ovan är det bra att *spelkultur* uppmärksammas särskilt i kulturstrategin/kulturplanen, men vi föreslår att film och spel inte beskrivs samlat under en och samma rubrik i samma avsnitt, utan får separata rubriker, eftersom det är två skilda konstområden. Risken finns annars att dessa två sammanblandas i sakfrågorna.

Vi saknar skrivningar om hur målet att attrahera utländska eller nationella filmproduktioner står i relation till det självklara målet att stärka den regionala branschen.

FIV är landets i särklass mest resursstarka produktionscentrum och har VGR som huvudman. Samtidigt är vår bild att det finns ett utbrett missnöje inom den regionala filmbranschen. Man anser inte att branschen utvecklas i rätt riktning. Alltför många av dem som utbildar sig inom film i VGR lämnar regionen efter sin utbildning och många filmbolag anser att förutsättningarna att verka i regionen inte är goda trots den massiva ekonomiska satsning regionen gör. Detta är en tydlig indikation på att satsningar inte används optimalt för att stärka den regionala branschen.

Det är viktigt att kulturstrategin/kulturplanen berättar vad som avses med formuleringar som prioriteringen: "utveckla Västra Götaland som filmregion genom att i samverkan förbättra infrastrukturen [...]" Om syftet med regionens satsningar på området är att stärka regionens branscher bör det tydligt framgå. Om det som avses är att få fler externa produktioner till regionen bör detta framgå.

Vi anser att kulturstrategin/kulturplanen skulle kunna vara tydligare med ATT den regionala branschen ska stöttas i sin utveckling och mer framåtsyftande avseende HUR detta kan ske.

Det är bra att kulturstrategin/kulturplanen särskilt tar upp frågan om ungas möjligheter till filmskapande och utvecklandet av regionala noder, men vi anser att man kunde utveckla resonemangen kring hur detta ska gå till och att det skulle omfatta även den professionella branschens förutsättningar för kreativa samarbeten. Strategin/planen kunde tydligare peka ut riktningar för att göra regionen till ett kreativt nav för film.

Många som är verksamma inom film i regionen ser ett avsevärt principiellt och långsiktigt reellt problem med maktkoncentration och jävsrisk, då enskilda tjänstemän i regionala bolag fördelar stora pengar utan att beslutsmakten roterar eller att regionen ställer krav på jämställdhet och mångfald inom verksamheterna. Vi tycker att Västra Götalandsregionen i sin kulturstrategi/kulturplan mycket tydligare och mer specifikt kunde peka ut riktningen i dessa frågor. Just en regional kulturstrategi/kulturplan lämpar sig väl för detta.

7.4 Litteratur- och läsförmedling (s. 27-28) / Regional biblioteksplan (s. 28-31)

KLYS och vår medlem Författarförbundet vill framhålla de föredömliga insatser som görs på litteraturens område i Västra Götaland. Det gäller inte minst essästödet, översättarstödet, residensverksamheten och stipendier för konstnärer, och engagemanget för fristadsförfattare. Samarbetena med Författarcentrum Väst och ICORN är i dessa avseenden betydelsefulla. Emellertid finns det anledning att anmärka på det förhållandevis korta avsnittet om litteraturen (s. 27-28) i kulturstrategin/kulturplanen, och det i vissa bemärkelser missriktade avsnittet om läsförmedling (s. 28).

Digitalisering och upphovsrätt

KLYS och Författarförbundet är måna om att det i avsnittet om litteraturen påtalas vissa grundprinciper. Trots den från många håll anstormande digitaliseringen bör man påminna om att grundläggande ordningar består: Publicister, förläggare, bibliotekarier och bokhandlare tillhör först och främst alltjämt motparter till författarna, dramatikererna och översättarna, och bör inte tillsammans med den beskrivas utgöra "hela den litterära yrkeskåren". Skillnaden märks inte minst i att den förra gruppen oftast har anställningar, medan den senare, upphovspersonerna, är frilansande konstnärer och därmed lever under helt andra villkor.

Därtill vill KLYS och Författarförbundet med eftertryck betona att upphovsrätten inte behöver "uppdateras utifrån en förändrad produktion, distribution och marknad". Upphovsrätten behöver i digitaliseringens tidevarv snarare värnas ännu mer och bli ännu starkare; "uppdatering" av upphovsrätten är inte sällan vad branschen avser med *försvagning*. Jämför vad vi skriver ovan i avsnittet om digitalisering och upphovsrätt.

Risk för instrumentalisering

Strategins/planens avsnitt om litteraturen gör ett försök att på några få rader beskriva litteraturens plats i samhället i dag. Perspektivet är medborgerligt, och det är gott så, men KLYS och Författarförbundet hade önskat ett ställningstagande som beskriver litteraturen som en självständig konstform och inte bara som det mest omedelbara verktyget mot okunnighet. Risken är att litteraturen enbart ska förstås som ett slags samling av fakta som instrumentellt ska användas för att nedkämpa demokratins belackare. Vidare önskar KLYS och Författarförbundet att upphovspersonerna inom det litterära fältet ges större uppmärksamhet och betydelse i avsnittet; det gäller i all synnerhet deras villkor.

Få prioriteringar för litteraturområdet

Västra Götalandsregionen anger sina prioriteringar på litteraturens område i blott två punkter i denna strategi/plan. I jämförelse med regionens övriga mycket konkreta insatser i form av sina stöd ter sig dessa prioriteringar som tämligen abstrakta och direkt försiktiga. KLYS och Författarförbundet hade gärna välkomnat prioriteringar som handlar om att utveckla redan befintliga stödformer, samt utveckla nya; utifrån den litterära kompetens som regionen äger med hjälp av sina författare, dramatiker och översättare bör man kunna skapa bättre förutsättningar för litterära upphovspersoner att vara yrkesverksamma i Västra Götaland. Ännu fler stödformer, målinriktad residensverksamhet samt kompetenshöjande utvecklingsprojekt och stöd av författarbesök i skolor och bibliotek är sådant som regionen har färdigheter inom, som regionen också kan odla ännu mer.

Initierandet av olika slags branschmöten är förvisso välkommet, men torde inte fordra några större arbetsinsatser, och man kan därför fråga sig om en sådan sak behöver avläggas som särskilt löfte i en kulturstrategi/kulturplan. Det är emellertid viktigt att författarnas, dramatikernas och översättarnas motparter stimuleras i sin affärsutveckling och i sitt företagande.

Avsnittet om läsfrämjande

I avsnittet om läsfrämjande ställer sig KLYS och Författarförbundet undrande inför huruvida regionen uppfattat detta begrepp korrekt. Det sker flera sammanblandningar och det blir därför svårt att ta till sig vad regionen i själva verket avser göra för läsfrämjandet. För i stället för *läsfrämjande* – som ska förstås som att "göra läsare av redan läskunniga", som det brukar heta – talas det dels om läskunnighet (förmågan att läsa), dels om läsfärdighet (graden av förmågan att läsa). Avsnittet uttrycker främst oro över de barn som inte kan läsa överhuvudtaget.

Det är givetvis viktigt att regionen arbetar för att lära barn att läsa, men man undrar om det inte främst är en fråga för skolan än för en kulturstrategi/kulturplan att ha som mål. Läsfrämjande är det tredje steget: Först lär man sig läsa (läskunnighet), sedan ökar man graden av sin läsförmåga (läsfärdighet) och därefter kommer läsfrämjandet och därmed också vad kulturstrategin/kulturplanen kan göra för läsandet. KLYS och Författarförbundet välkomnar alla initiativ för att öka barns läsande (och att de lär sig läsa i skolan), men vill understryka vikten av läsfrämjande insatser även för vuxna. Att vuxna utgör barnens förebilder är en truism, men måste likväl betonas i fråga om läsning, vilket också strategin/planen ger uttryck för. De prioriteringar inom läsfrämjande som framläggs i kulturstrategin/kulturplanen är även dem försiktiga och något abstrakta.

Avsnittet om regional biblioteksplan (s. 28-31)

KLYS och Författarförbundet anser att mycket i avsnittet om en regional biblioteksplan är bra formulerat. Västra Götaland har 179 folkbibliotek, varav 55 är skolbibliotek. Det finns 829 grundskolor och 238 gymnasieskolor. KLYS och Författarförbundet vill erinra om att lagen föreskriver att varje skola också ska tillhandahålla ett skolbibliotek. I ljuset av det efterfrågar KLYS och Författarförbundet en kartläggning av tendenserna för regionens bibliotek: Hur har biblioteken utvecklats de senaste årtiondena – gällande antal, bokbestånd, öppettider, bemanning och besök?

Det är välkommet att kulturstrategin/kulturplanen uttrycker att "biblioteken ska främja litteraturens ställning" (s. 30). Därvidlag ser KLYS och Författarförbundet att författare, dramatiker och översättare som upphovspersoner bereds större utrymme i strategins tankar om hur biblioteken ska göras mer attraktiva. Tacknämligt vore att inbegripa upphovspersonerna i strategins/planens uttalade prioriteringar. KLYS och Författarförbundet är måna om att regionen ska verka för ökande utlån och aktivt betrakta besökare som *låntagare* för att framhålla bibliotekens grundläggande uppdrag: att låna ut böcker.

8 Sammanfattande synpunkter

KLYS finner att Västra Götalandsregionens förslag till kulturstrategi och kulturplan är välskrivet, kulturpolitiskt ingående och konstnärspolitiskt starkare än många andra regionala kulturplaner som KLYS tagit del av på senare år. Det är lätt att förstå regionens prioriteringar, perspektiv och intentioner, samt kulturpolitikens relation till andra politikområden och till regionens övergripande utveckling.

Det är mycket positivt att ett av planperiodens fokusområden är att stärka kulturskaparnas villkor. Men när regionen överlag framvisar så höga konstnärspolitiska ambitioner är det förvånande att en rad viktiga frågor utelämnas i dokumentet; exempelvis närmare skrivningar om kulturskapares ekonomiska villkor inom samtliga konstområden och upphovsrättens betydelse.

KLYS värdesätter regionens transparens kring sitt dialogarbete med kulturlivet, och att bl a centrumbildningar och kollektivverkstäder medverkat. Vi vill dock uppmana Västra Götalandsregionen att inrätta en konstområdesövergripande referensgrupp för det professionella kulturlivet, som samlat kan fungera som en formell expertinstans i det konstnärspolitiska arbetet med och kring kulturplaner och årliga handlingsplaner. Regionen bör därför i dialogprocesserna ta in erfarenheter och synpunkter direkt från kulturskaparna själva, och inte bara genom centrumbildningar och kollektivverkstäder. KLYS ser gärna ett löpande informationsutbyte med regionen i konstnärspolitiska frågor och om konstnärsrepresentation i dialogarbetet.

KLYS vill slutligen tacka Västra Götalandsregionens kulturförvaltning för att vi getts tillfälle att inkomma med dessa synpunkter på remissversionen av regionens kulturstrategi och kulturplan 2020-2023. Vi ser fram emot fortsatta samtal om kultur- och konstnärspolitiska frågor, både med kulturförvaltningens tjänstepersoner och regionala politiker.

För KLYS,

Carl Liungman
Regionalpolitisk sekreterare

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Sveriges Läromedelsförfattares Förbund, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Svenska Musikerförbundet, Symf, Teaterförbundet för scen och film, Sveriges Scenkonstregissörer, Oberoende Filmares Förbund, Unionen, fackklubben vid SR, SVT och UR

Alströmergatan 12, 7 tr, 112 47 Stockholm, +46 (0) 702621938 (reg.pol.sekr.), klys@klys.se, www.klys.se